

МОДЕРНІЗАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ (ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД)

С.П. Сударкіна, канд. екон. наук, професор

М.І. Ларка, канд. екон. наук, професор

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

Сучасні економічні та організаційні умови, які характеризуються високою динамікою розвитку та зростанням інформаційного наповнення виробничих процесів, вимагають відповідних змін в усіх сферах життя, і в освітній, в тому числі. Основна проблема в організації освітнього процесу в світі і, особливо, в Україні полягає в тому, що зміни в освіті не встигають за виробництвом, яке дуже інтенсивно та динамічно змінюється. Фактично, освіта запізнюється у порівнянні зі змінами в традиційному виробництві, з появою нових товарів, технологій, які породжують зовсім інші, нові форми організації трудових процесів, відносин між робітниками, менеджментом як на вертикальному, так і на горизонтальному рівнях. Саме тому іноді при прийомі на роботу компанії не цікавляться наявністю диплома, а тільки досвідом роботи. Це – суперечлива позиція, але вона існує, на жаль, сьогодні.

В західних країнах процеси координації між виробництвом та освітою йдуть швидше ніж у нас, тому що економічна ситуація там цьому сприяє і потребує саме таких, швидких трансформацій. Виробництво виступає замовником, а вищі навчальні заклади – є в певній мірі виконавцем цих замовлень. При чому завдяки сталим формам управління та високому рівню демократії і оперативності, відносини між освітою та виробництвом корегують по мірі необхідності, досить швидко. При цьому зберігаються основні, базові засади освіти – висока самостійність вищих учбових закладів як з боку самого процесу та технології освіти, навчальних програм і т. ін., так і з чисто економічної, фінансової сторони.

В сучасній Україні відбулись значні, а частково навіть драматичні зміни в економіці протягом останніх двадцяти п'яти років. Зараз фактично будується нова економіка, орієнтована на європейські стандарти, світові ринки, а це означає необхідність таких же принципових змін в області знань та освіти. Це – складний процес, який пов'язаний зі змінами не тільки в чисто технічній, фінансовій, але і психологічній сфері. Саме цьому ми повинні вивчати та впроваджувати найбільш вдалі європейські практики, не забуваючи, тим не менше, і про свої досягнення і можливості.

В даний час більшість студентів старших курсів денної форми навчання (починаючи з 3-го) вже працюють. Така практика має свої позитивні та негативні сторони, але така зараз дійсність, і університети та інші навчальні заклади повинні реагувати на це.

Одним з ефективних методів організації навчання в таких умовах є принцип дуального навчання і відповідні гнучкі графіки навчання, індивідуальні програми, широке впровадження комп'ютерних зв'язків між студентом та викладачем. Зміст дуального навчання полягає в тому, що на перших 2-3 курсах студент вивчає теоретичні, базові предмети. На останніх курсах студент навчається більшою мірою на підприємстві або в лабораторіях, одержуючи як теоретичні конкретні знання, так і навички практичного характеру. Це – дуже поширена практика у багатьох європейських університетах. Практично такий же досвід мав місце в навчальному процесі Харківського політехнічного інституту на різних машинобудівних факультетах в 80-90-х роках минулого століття. В теперішній час в силу цілого ряду причин така форма навчання, не зважаючи на значний позитивний результат, практично не використовується. Але життя само штовхає до впровадження такого напрямку підвищення якості професійної освіти, в тому числі і економічної. Треба відмітити зацікавленість МОН України у впровадженні дуальної форми навчання. Так, у грудні 2017 року була прийнята «Концепція підготовки спеціалістів по дуальній формі навчання в Україні», згідно якої впродовж 2018 року повинні бути розроблені законодавчі основи цього напрямку. Якщо це справді реалізується, то можна сподіватися, що дуальна форма навчання буде офіційно легалізована та знайде широке розповсюдження в Україні.

У зв'язку з цим треба відмітити нагальну необхідність розробки значної кількості нових методичних матеріалів по впровадженню дуального навчання та значні додаткові вимоги до суттєвого підвищення якості всієї методичної літератури з дисциплін, які будуть вивчатися саме за такою методикою.

Дуже ефективною є можливість навчання в інших університетах країни та світу в період штатного навчання в базовому, своєму університеті. Така практика поширена в Європі. Студенти 3-го – 4-го курсу, одержавши базові знання в своєму університеті, знаходять університети вищого рівня (Оксфорд, Гарвард тощо), де є можливість вивчати поріднені або інші дисципліни, якими він цікавиться. Фінансова сторона може бути різною – від командирювання студента навчатися за рахунок університету до грантів або особистих коштів. Як правило, такі студенти вже можуть працювати на

новому місці у якості тьютерів, молодших викладачів тощо, що полегшує фінансову сторону питання. Строк такого спеціального навчання складає 3-6 місяців. На цей період продовжується строк навчання в базовому університеті, тому що програму навчання тут все одно треба виконувати. В наших умовах така ситуація можлива, але ексклюзивно. Обмін студентами, який практикується іноді в наших університетах, схожий на те, про що йшла мова. Але більш ефективно персональне навчання по індивідуальній програмі. В сучасних умовах наявності безвізового режиму з більшістю країн Європи та багатьох розвинених країн світу єдине, що може заважати – це традиційно низький рівень знання іноземних мов нашими студентами.

Звідси – ще одна проблема – вивчення іноземних мов. Незважаючи на серйозні зусилля з боку університетів, успіхи тут мають точковий, не системний характер. Тут також треба використовувати європейський досвід, який полягає в організації різного роду курсів, таборів на період канікул, де б студенти не тільки академічно вивчали іноземну мову, а й спілкувалися нею з вихователями – носіями мови, іншими учасниками таких заходів. Тут також є певні успіхи, але треба допомагати студентам фінансово – за рахунок грантів, спонсорських коштів, різного роду організаційних заходів, пропаганди, стимулювання тощо.

Серед багатьох проблем вищої освіти в сучасній Україні існує одна, про яку не дискутують, тому що тут якби все ясно. Але проблема є, і вона зростає. Мова йде про рівень математичної підготовки студентів шкіл, які з часом стають студентами технічних та економічних закладів різного типу. В останній час, керуючись тактичними міркуваннями і можливістю обирати дисципліни до вступних іспитів, університети переводять математику в розряд необов'язкових, фактично, другорядних дисциплін. Це – абсолютно хибний шлях. Математику не даремно називають «царицею наук». Вона формує логічне мислення, аналітичні можливості людини, не кажучи вже про практичну необхідність математично обґрунтованих методів розрахунків, аналізу в різних галузях і сферах знань і особливо – в економіці. Більш того, саме математичні знання є необхідною основою серйозних досягнень не тільки в ІТ-сфері, а й взагалі науці і техніці та більшості галузей господарювання. Щодо відмови деяких університетів від визначення математики як базової, обов'язкової дисципліни при вступі до економічних спеціальностей, то така практика повинна бути скасована на законодавчому рівні. Зрозуміло, що це деякою мірою звужує самостійність університетів, але ж це забезпечить у майбутньому високий рівень підготовки фахівців-економістів, чого без відповідної математичної підготовки абітурієнтів досягнути практично неможливо. Економіка без математики – це вже політологія.

І останнє. Про значення комп'ютеризації та її зв'язків з традиційними інженерними та економічними дисциплінами. Рівень комп'ютеризації в теперішні часи є доволі високим, а в подальшому він буде тільки зростати. Комп'ютери та різного роду електронно-інформаційні засоби широко використовуються в повсякденному житті і, в тому числі, в процесі навчання. І це – дуже правильно. Але і тут є одна проблема. Вона полягає в тому, що в освітніх програмах велика увага приділяється саме вивченню побудови комп'ютерних програм, технології їх використання у виробництві, обслуговуванню програмних продуктів тощо. При цьому суто інженерні дисципліни або не вивчаються зовсім, або в дуже обмеженому обсязі, що знижує якість самих програмних продуктів і часто потребує додаткових уточнень, доробок, аби довести програму до робочого рівня з урахуванням специфіки технології виробництва. З цим стикнулись користувачі програмних продуктів в Ізраїлі, Америці, Європейських країнах. Тому зараз ці питання вирішуються практично – просто доповнюють перелік обов'язкових дисциплін суто інженерними – наприклад, металознавство, технологія виробництва, спротив матеріалів та ін. Цей напрям удосконалення навчання є дуже важливим, а головне те, що його можливо відносно легко реалізувати в умовах України, тому що у нас ще є спеціалісти в цих сферах.

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

І.В. Федотова, канд. екон. наук, доцент

Н.А. Бочарова, канд. екон. наук

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Сучасні вищі навчальні заклади відіграють важливу роль у формуванні сталого розвитку регіонів, об'єднуючи основних учасників соціально-економічних процесів для створення спільних цінностей бізнесу і суспільства. Виконуючи свої зобов'язання перед суспільством, вони зобов'язані не тільки займатися наукою і викладанням, а й дотримуватися етики соціальної відповідальності за